

Oponentský posudek disertační práce Mgr. Jiřího Jančíka na téma

POKRAČOVATELE POSESIV *SUUS* A *ILLORUM* V ROMÁNSKÝCH JAZYCÍCH

předkládané v roce 2019 na Ústavu románských studií, FF UK
(vedoucí práce doc. Mgr. Pavel Štichauer, Ph.D.)

vypracovala doc. Mgr. Miroslava Aurová, PhD.

Autor se rozhodl zmapovat „*exponenci posesivity šestých osob v latinském diasystému a v diasystémech románských jazyků a její diachronní proměny*“ (str. 6), což je téma nesmírně zajímavé a slibuje zajímavá odhalení nejen z hlediska deskripce diasystémů, nýbrž také z hlediska vnitřních mechanismů jazykové změny. Ztráta různých paradigmat latinských zájmen totiž dává prostor pro restrukturalizaci, inovaci a vznik nového systému a zároveň čeká na ucelnější zpracování. To nabízí právě tato práce, jejíž záběr je velmi široký a obsah více než nasycený. Na jedné straně autor představuje diasystémy jednotlivých románských fází (včetně latiny klasické a lidové), na druhé straně zde nechybí úvahy rázu historického, historicko-jazykovědného, sociologického i obecně-lingvistického; vše tvoří koherentní celek. Od stavu latiny se postupuje k popisu – prokládanému různou analýzou – devíti oblastí Románie, s navazujícím logickým vyústěním v podobě shrnutí proměn morfematiky a sémioze, doplněným alternativními exponenty posesivity.

S hlubokou teoretickou průpravou a rešerší obširné sekundární literatury rozmotává Jiří Jančík zapeklitost paradigmatických šestých osob, které už v latině byly částečně supletivní a které při přechodu do románštin procházejí různými stadii a různými směry vývoji. Autor postupuje jediným možným a logickým způsobem: od popisu původního stavu v klasické latině, přes latinu lidovou po celkem devět oblastí Románie. Popisy jednotlivých fází jsou velmi podrobné, přímo nabyté informacemi z různých zdrojů, nechybí četná schémata a mapy. Oceňuji autorovu důkladnou průpravu a minuciózní práci, se kterou přináší různý materiál, včetně ohlušujícího množství citací ze sekundární literatury, a neváhá sáhnout i k dobovým gramatikám (pro latinský stav). Na druhou stranu se text stává poněkud nepřehledným, právě kvůli množství citací a příkladů, v jejichž orientaci nepomáhá ani formální stránka.

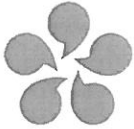

Možná i z tohoto důvodu kráčí autor k jádru věci výrazně zeširoka: jakoby nechtěl nechat stranou žádný detail. Nejprve představuje možnosti vyjadřování posesivity v klasické latině (konstrukce, adjektivy, genitivy, dativy, posesiva), z nichž se potom blíže soustředí na paradigmaticku personálií a na paradigmaticku posesiv; obě paradigmaticky následně staví do kontrastu a určuje výchozí stav, který přebírají románské jazyky. Diachronii jejich paradigmatick pak představuje podle dialektálních (zde v původním slova smyslu) oblastí.

Jednotlivé kapitoly, v nichž jsou představeny různé stavy latinské a románské, nedodrží stejnou strukturu – autor sice na to upozorňuje před výkladem devíti románských oblastí a zdůvodňuje to různou dostupností materiálů pro různé diachronní fáze, ovšem zařazení a šíře některých vedlejších témat vzbuzuje otázky: kupříkladu značně rozsáhlá pasáž o možnostech popisu a uchopení lidové latiny (je v takovéto šíři relevantní?) či doplnění informace o exportaci právních modelů ve výkladu o oblasti galicijsko-portugalské a kastilské. U zmíněných kapitol postrádám jakési shrnutí, stanovení vývojových tendencí či sumarizaci hlavních myšlenek: množství dokladů a citovaných pasáží nečiní text snadno sledovatelným a interpretovatelným z hlediska argumentační linie; mezi názory citovaných autorů pak zaniká hlas autora této práce.

Práce Jiřího Jančíka však není pouhým vyložením jednotlivých paradigmatick na pozadí sekundární literatury. Jak jsem již uvedla, z práce jasně prosvítá autorova minuciózní příprava; nejedná se tudíž o pouhý faktografický popis vývoje jazykové formy a jejího významu. Naopak, autor se suverénně pohybuje na poli obecné lingvistiky, od sémantiky, sémiologie, dialektologie, po teorie jazykové změny, což mu umožňuje přicházet se zajímavými interpretacemi a závěry ohledně vývoje posesiv šestých osob.

Zásadní pro autorovu argumentaci je to, že přestože se soustředí na význam posesivní, neztrácí ze zřetele i ostatní významové složky pozorovaných forem; v tomto ohledu je opodstatněný autorův předpoklad, že ostatní „*sémioze neposesivních distribucí působí rovněž jako zdroj analogického vývoje pro distribuci posesivní*“ (str. 13). Autor pracuje s dynamikou jazykové změny: pro něj je každý jednotlivý synchronní stav výsledkem postupných redefinování daných lemmat a paradigmatick, do kterých lemmata vstupují. Redefinování se děje vždy ve vztahu k jiným paradigmatickům, jejichž odlišné tempo a odlišné období, kdy k redefinování dochází, jsou pro autora hlavním faktorem diferenciací v rámci Románie. Je zde tedy zřetelné hledisko protikladu hodnot, které je ústřední silou pro nápravu defektnosti systému: defektnost chápe autor jako absenci určitých forem paradigmatick, ať už jsou její příčiny jakékoliv. Zajímavě s odkazem na teorie (Kloss a Bossong) uvažuje o vulgární latině jako o Astand Sprache. Příhodná je poznámka ohledně systemiky latinského počtu paradigmatick u endoforik a demonstrativ: autor tuto komplikovanou problematiku řeší příklonem k interpretaci Ermontově-Meilletově a Juretově.

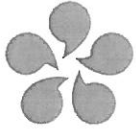
O promyšlenosti koncepční svědčí mj. i definování lemmatu SUUS jako výčtu, ILLORUM jako intervalu, nebo i rozvažování nad koncepčními a terminologickými aspekty (např. str. 106 – 107). Autor si sám stanovuje kritéria analýzy, materiál třídí podle nejrůznějších hledisek, kdy zohledňuje rozličné aspekty – od fonotaktických po větněčlenských – a neváhá vyslovit univerzální platnost některých pozorovaných jevů.

Co se týče formální stránky, budu mít několik zásadnějších výtek. Obecně je celkový dojem je horší hlavně v první části, ale práce je celkově pro příjemce *difficilior lectu*, a sice z několika hledisek. Uvádím je zde také s ohledem na možné publikování této práce a doufám, že autorovi napomohou při redakci. Syntax je místy hutná, autor rozhodně nešetří na vsuvkových informacích a na interpunkci. Snaha o co nejpřesnější vyjádření autora, který nechce nechat příjemce na pochybách, vede na určitých místech k opačnému výsledku. Na str. 18 je překlep zasahující do smyslu sdělení („pro dativ se mluvčí rozhoduje v případě, že je possessum není blíže určeno“). Na str. 20 je omylem uvedeno jiné číslo kapitoly 1.2.3.

Častým a rozsáhlým výčtovým informacím (a příkladům) by slušelo návodné grafické zobrazení. Na několika místech ruší rozbujelé poznámky pod čarou, čímž vznikl jakýsi paralelní výklad. Také chci upozornit na nepřehledný způsob referencí v textu (např. str. 11 – přes půl stránky) i v závěrečné bibliografii. Dále bych doporučila přizpůsobit jména autorů požadavkům češtiny, tedy flektovat, pokud se vyskytují v ne-nominativním kontextu, a přechylovat ženská příjmení: jednak pro začlenění do výstavby české věty, jednak jako signál pro příjemce, ale možná i pro autora, který, ačkoliv se snaží jinými prostředky dávat najevo gender autora/autorky, občas nechtěně, snad automatickým psaním, vytvoří z Baureové Bauera, z Bolkesteinové Bolkesteina (za všechny př. na str. 16 „Bolkestein sám“).

Vedle výše uvedených připomínek směřuji k autorovi ještě dílčí/doplňující dotazy.

1. Co vedlo autora k volbě výrazu indogermánský, indogermánština?
2. Ve výkladu o lidové latině a jejím dialektickém vymezení hovoří autor o různých kompetencích. Z textu však není patrné odlišení různých druhů kompetencí: na jedné straně je zde řeč o vnímání gramatičnosti, hned jsou zmiňovány kompetence komunikační, což jsou záležitosti jiných řádů, viz například citovaný koncept Chomskyho, který ale rozlišuje kompetencí několik (conf. *Knowledge of Language*). Mohl by autor tuto myšlenku objasnit?
3. Odkud čerpal autor příklady? Jsou ze sekundární literatury, nebo autor pracoval s nějakými příklady?

Závěrem bych chtěla pouze konstatovat, že zvolené téma je značně obtížné a vyžaduje nadstandardní vhléd do problematiky, a že se ho autor zhostil se ctí. Pohybuje se suverénně v teoretických konceptech a na základě předkládaného materiálu dochází k opodstatněným závěrům. Na druhou stranu se ale ambiciózní projekt popisu panrománského řešení šestých osob rozvírá až příliš do široka, do jednotlivin, bez jasně vyřčených syntéz. Ale i přes mé výše uvedené výhrady se domnívám, že Mgr. Jiří Jančík prokázal schopnost vědeckého přístupu, a že jeho disertační práce představuje v oblasti romanistiky značný přínos. S uvážením všeho výše řečeného a s vědomím plné zodpovědnosti práci Jiřího Jančíka doporučuji k obhajobě jako podklad pro získání titulu Ph.D.

Předložená disertační práce splňuje požadavky kladené na disertační práci, a proto ji doporučuji k obhajobě a v předběžně ji klasifikuji jako *prospěl*.

17. května 2019

doc. Mgr. Miroslava Aurová, Ph.D.